

Zondag Cantate

Klein liturgieboek voor de Notre-Dame and St.-Lambert in Liège ca. 1420.

Uitbeelding bij Psalm 1: David met zijn harp

Vandaag is het de vierde zondag na Pasen en de derde voor Pinksteren. Deze dag heet Zondag Cantate. Cantate betekent: “Zingt!” en komt uit Psalm 98:1: “Zingt de Heer een nieuw lied: wonderen heeft God verricht”. Sinds Pasen is alles anders, alles is nieuw, en in nieuwe liederen zingen wij Gods lof. In de zondagen na Pasen worden we opgeroepen om te zingen. Op deze zondag is er een bijzondere plaats voor zingen en muziek.

De kaars wordt aangestoken

Aanvangswoord

Halleluja!
Zing voor God een nieuw lied,
Want wonderen heeft God gedaan.
Halleluja!

Berijmde Schriftlezing Psalm 98

Zingt een nieuw lied voor God de Here,
want God bracht wonderen tot stand.
Wij zien God heerlijk triomferen
met opgeheven rechterhand.
Zingt voor de Heer, God openbaarde
bevrijdend heil en bindend recht
voor alle volkeren op aarde.
God doet zoals God heeft gezegd.

Laat heel de aard' een loflied wezen,
de psalmen gaan van mond tot mond.
De naam des Heren wordt geprezen,
lofzangen gaan de wereld rond.
Hosanna voor de grote Koning,
verhef, bazuin, uw stem van goud,
de Heer heeft onder ons zijn woning,
de Heer die bij ons intocht houdt.

Gedachte

In deze tijd is onze levensritme anders geworden. *Anders* heeft voor- en nadelen. We zouden een lijst kunnen maken van goede dingen die hieruit voortgekomen zijn en van wat we missen of moeilijk vinden.

Op Zondag Cantate missen we misschien het zingen, het orgel, met elkaar samen zijn en ook door muziek samen aanbidden. Want muziek schept een andere sfeer van aanbidding dan gesproken bidden, uit de Bijbel lezen of een preek horen. Geloof en muziek zijn wezenlijk aan het menszijn. Mensen zochten van altijd al naar iets groters dan zichzelf. En ze maakten van altijd al muziek – met hun lichamen, met instrumenten. Zingen, spelen. Klank en ritme.

Psalm 98 zegt: “Zingt voor de Heer een nieuw gezang, want God heeft wonderen gedaan.” God die *is* en *doet*, maakt het zingen in ons los, is de bron van ons lied. Zouden mensen hun geloven en zingen verliezen, dan zouden nog de zee haar stem verheffen en de rivieren in hun handen klappen. Dan zouden nog de bergen jubelen voor Gods aangezicht, zingt de Psalmist. De grote lofzang komt voort uit die krachtige werking van de Geest. De Geest is niet afhankelijk van ons geloof of van de kerk. Maar de Geest wil ons wel uitnodigen om in te schakelen in die grote lofprijzing van Gods schepping. Het grote loflied van alles wat bestaat, gaat ons klein menszijn, ons geloof en ons zingen, vooraf. Nemen we de uitnodiging aan en doen we mee, dan zingen we niet zo zeer *uit* geloof, maar we zingen het geloof *in*. Dan komt het lied nie zo zeer *uit* ons hart, maar komt het lied *tot* ons hart. Het grote loflied om ons heen dringt ons leven en hart binnen en maakt ons déél van de grootsheid van Gods schepping en Gods tegenwoordigheid. Wij “betreden” het grote loflied, worden daar deel van.

Iets daarvan zien we bij de grote muzici van het verleden – de dichter van héél lang geleden met zijn psalmen en Johann Sebastiaan Bach de cantor-componist van vrij lang geleden met zijn cantatas. Zij brachten onder woorden en zetten in klank om wat uit het diepste menszijn voortkwam. Geweld en gekwetst zijn mensen soms. Ze hebben verlangen en verwachtingen. Soms moeten ze kermen en klagen, soms schreeuwen en roept tot God uit diepten van ellende. Soms jubelen en juichen ze blij en dankbaar, ze zingen en dansen. Van de psalmist hebben wij de klank niet, alleen de woorden. Van Bach hebben we beide.

Zoals alles van ons geloof, is ook de muziek niet alleen voor onszelf – om ónze ziel te verrijken en te voeden en om aan ónze diepste ervaring uiting te geven. We zingen ook vóór en namens anderen – voor wie geen stem hebben en voor wie adem te kort komen. Door te zijn, te doen en te zingen voor anderen, worden wij in ieder geval ook verrijkt. Want door te delen met een empatisch hart, worden we bevrijd uit de engte en de beslotenheid van ons eigen bestaan en de bekommernis van ons eigen gemoed. Zingen is een ander soort uiting van ons menszijn en onze verbondenheid in het geloof met God en met anderen. Het tilt je boven jezelf en je zorgen uit. De woorden dringen dieper als klanken en melodie ze ondersteunen. Met zingen horen we de woorden op een andere manier, met een andere klank. Zo wordt zingen een vorm van *luisteren*, een andere manier van horen naar Gods woorden en de verzuchtingen van mensen. Een andere manier van horen wat de Geest tegen de gemeente zegt.

In het grote loflied laat zich ook een kritische tegenstem horen. Het lied zou vals klinken als we niet tegelijk ook zoeken naar Gods weg met ons en onze wereld, als we niet ook met ons leven dóén wat God van ons vraagt. De melodie is lof aan God, de tegenstem zingt van liefhebben en zorgen voor anderen en de schepping zoals God van ons vraagt. Samen klinken de beide stemmen in harmonie: God liefhebben en je naaste als jezelf. God liefhebben en zorgen voor Gods schepping. Liefde is vrij en overvloedig.

In de grote lofzang kan alles tegelijk: om de hoop te voeden, het verlangen stem te geven, om God te danken en te loven. Ook al geeft onze wereld en het menszijn ons niet altijd veel reden tot lofzingen, verstomt ons lied toch niet. De Psalm zegt waarom: "Zingt voor de Heer een nieuw lied, want *God doet wonderen.*" De grote lofzang ontspringt niet aan onze levenservaringen, maar aan wat God doet en wie God is. Dit maakt het lied in ons los. We zingen tegen de stormwinden van het leven in. Ook in de diepste schaduwen van het leven blijven we zingen, door tranen heen in de nacht, zegt een andere psalm.

Op Zondag Cantate zingen we – niet omdat we per se zo opgewekt en vrolijk zijn. Wij zingen omdat we in het lied de afstand tussen ons en God, tussen onze wereld en Gods wereld, tussen onze onvrede en de vrede van God, overbruggen. De Geest, de brugbouwer, doet ons zingen. De Geest houdt de moed erin. De Geest houdt de lofzang gaande. De bijstand en bemoediging van de Geest is ons beloofd. Wij wachten op de Geest ...

Woord en klank

Met het grote feest 500 jaar Reformatie in 2017 was er een grote kerkvergadering in Leipzig. We gingen naar een eredienst in de Thomas-kerche waar Bach cantor was. Cantate 166 componeerde hij voor de dienst van 7 mei 1724, de vierde zondag na Pasen, Zondag Cantate, naar de eerste woorden van de voorgeschreven introïtustekst Psalm 98:1: *Cantate Domino canticum novum*, zingt voor de Heer een nieuw lied. Maar wie van Bach vrolijke muziek verwachtte, zou worden teleurgesteld. De sfeer van zijn Cantate is niet opgewekt, maar ernstig. De grote vraag: *Wo gehest du hin?* Waar gaat u heen? De muziek laat ook een vraagteken klinken. Een motief herhaalt eindeloos en gevarieerd, zoekend, richtingloos, zoals het leven van de mens.

Ons lied (Gez 499) heeft daarop een antwoord: "Heer, waar dan heen? Tot U alleen!"

Gebed uit Cantate 166

Ik wil aan de hemel denken
En mijn hart niet aan de wereld schenken.
Want of ik ga of sta
Steeds zit deze vraag in mijn gedachten:
Mens, ach mens, waar ga je heen?

Ik bid u, Heer Jezus Christus,
Houd mij bij de gedachte
En laat mij nooit van mijn leven
Die mening opgeven
Maar daar altijd aan vasthouden,
Tot mijn ziel na dit bestaan
Die hemel in zal gaan

Zegen

De Here zegene en behoede U
De Heer doe zijn aanschijn over u lichten
en geve u vrede
De Heer zal uwe uitgang en ingang bewaren
van nu aan tot in alle eeuwigheid. Amen

Yolanda Dreyer